

Gathering's Goal

פרשת ויקהל תשפ"ה

EXODUS

35 / 1-14

PARASHAS VAYAKHEL

Moses assembled the entire assembly of the Children of Israel and said to them: "These are the things that HASHEM commanded, to do them:

² "On six days, work may be done, but the seventh day shall be holy for you, a day of complete rest for HASHEM; whoever does work on it shall be put to death. ³ You shall not kindle fire in any of your dwellings on the Sabbath day."

⁴ Moses said to the entire assembly of the Children of Israel, saying: "This is the word that HASHEM has commanded, saying: ⁵ Take from yourselves a portion for HASHEM, everyone whose heart motivates him shall bring it, as the gift for HASHEM: gold, silver, copper; ⁶ turquoise, purple, and scarlet wool; linen, goat hair; ⁷ red-dyed ram skins, tachash skins, acacia wood; ⁸ oil for illumination, spices for the anointment oil and the aromatic incense; ⁹ shoham stones and stones for the settings, for the Ephod and the Breastplate."

4 Dimensions in R. Parshah R. Bernstein

In all other occasion when Moshe speaks to the Jewish people, the verse just states that he spoke to them, even though he presumably assembled them first in order to do so. Why, on this occasion, is the assembling of the people mentioned explicitly in the verse?

תל א תל א תל א תל א
מוביה יקהל שער
(ש) (ש) (ש) (ש)

בפסוקים הענין הוא על דרך הכתוב (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור, כמו ששמעתי ממורי הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל ששמע הפירוש מפה קדוש החפץ חיים זצ"ל, כי כמו שהנר בעצמו אינו מאיר ללא האור, והאור לבדו אין לו קיום כלל ללא הנר, רק על ידי שניהם יחד מתקיים האור ומאיר את סביבתו, כך המצוה היא כדוגמת נר, והתורה היא האור, ודוקא יחדיו יש בכוחם להאיר את הנשמה, היינו כאשר האדם עוסק בתורה בעניני אור, מצוה מכניס בה אור, ואז כשמקיימה, הנה תורת אותה מצוה עם קיומה, מאירים את נשמתו כיאות.

ולא עוד אלא שאף קודם הגיע זמן עשיית המצוה, על ידי שעוסק בתורה בדיני ועניני המצוה הנוהגים בזמן ההוא, ממשיך על עצמו את אור קדושת המצוה, כנראה מוכח ממה דאיתא בגמ' (פסחים ו, א) שחיוב בדיקת חמץ ביוצא לדרך מתחיל שלשים יום קודם החג, משעה ששואלין ודורשין בהלכות הפסח, ולכאורה מה ענין זה לזה, אלא כי מאז שמתחילים לעסוק בחלקי התורה של מצוות החג, מתנוצץ אור קדושת ימי החג, וכן בכל מצוה וזמנית.

וזה הוא הענין שציוה הקב"ה למשה לתקן שיהיו שואלין ודורשין בעניניו של יום, הלכות שבת בשבת, הלכות פסח בפסח, וכיוצא, כי על ידי לימוד

ותורת היום מאירים את מצוות היום, וע"ז זה כשמקיימים אותן המצוות המה יורדים חדרי בטן, ומכניסים אור וקדושה בנשמות ישראל.

8

וזה עיקר גדול להמון העם, לנצל את יום השבת לתורה ועבודת ה', כדאיתא בס' הכתב והקבלה (פר' כי תשא) שזהו ביאור אמרם ז"ל (שבת קמ"א): אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות מיד נגאלים, כי בכל שבת יש שתי שבתות, שבתית הגוף מעסקי העולם, ושבתית הנפש להתעסק בתורה ועבודת ה', והוא התכלית הנרצה, ועל זה אמר הכתוב (שמות לא, יג) את שבתותי תשמורו, שבתותי לשון רבים, ר"ל בכל שבת תשמרו את שתי השבתות, שבתית הגוף ממלאכה, ושבתית הנפש למלאכת עבודת ה', ואלמלי שמרו ישראל שתי שבתות אלו כראוי, ודאי היו נגאלים.

2

Artzeroll - Chumash

1. ויקהל משה — Moses assembled. A day earlier, on Yom Kippur, Moses had come down from the mountain with the Sec-

ond Tablets, signifying God's forgiveness and renewed love for the people. Now, they were worthy of carrying out God's command to build the Tabernacle (Rashi; Ramban). Moses conveyed this command to an assemblage of the entire nation — men, women, and children — because everyone would have a share in the construction (Ramban; Or HaChaim).

3 אלה חמשה ימים

מבואר בפסוקים, כי שתי מצוות הללו נאמרו בהקלה, שבת ונדבת המשכן, ויש לעיין מה המיוחד דוקא במצוות אלו שצריכים להיאמר דוקא לפני כל ישראל ביחד.

5

ובילקוט איתא (ילקוט שמעוני כאן רמז תח): "ויקהל משה, רבותינו בעלי

אגדה אומרים, מתחילת התורה ועד סופה, אין בה פרשה שנאמר בראשה "ויקהל" אלא זאת בלבד. אמר הקב"ה: "עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפנייהם ברבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהילות בכל שבת ושבת, ולכנוס בבתי מדרשות ללמוד ולהורות לישראל דברי תורה, איסור והיתר, כדי שיהא שמי הגדול מתקלס בין בני". מכאן אמרו, משה תיקן להם לישראל שיהיו דורשין

בעניניו של יום, הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות החג בחג. אמר משה לישראל אם אתם עושים כסדר הזה, הקב"ה מעלה עליכם כאילו המלכתם אותי בעולמי".

מבואר בילקוט, שהלכות שבת צריכים להאמר דוקא בציבור, כדי שילמדו גם כן הדורות הבאים להקהיל קהילות בכל שבת ושבת, ולכן נאמרה מצות שבת בהקהל. אמנם עדיין לא מבואר מפני מה צריכה גם כן פרשת נדבת המשכן להיות נאמרת בהקהל.

6 בן-שלך - ר' ח' (ש) (ש)

ועדיין לא נתפרש הטעם בזה מדוע דוקא פרשה זו הוצרכה להיאמר לישראל

על ידי משה בעצמו. ואולי הוא מעניין מה

שאמרו חז"ל (שבת י): 'מתנה טובה יש לי

בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה

לישראל לך והודיעם', ועל כן הוצרך

למסור להם בעצמו את הדבר, לבטא

בפועל את בקשת ה' לך והודיעם'.

ד] המתבונן יראה וירגיש דבמצות שבת הוסיפה התורה הקדושה להטיל חוב על כל אדם מישראל שיראה וישתדל ויזרו גם אחרים על שמירת השבת, למען תתקיים קדושת השבת לעד לעולם. נוסף על חובת עצמו של כל אדם מישראל לקיים את השבת בכל דיניו ופרטיו, מחוייב גם כן לראות שתהיה השבת שמורה וקיימת לעולמים.

מה שאין כן ביתר מצוות התורה, שיש על כל אחד קישור רך חובת הנוכחה. כאם רואה חבירו שאינו מקיים מצות עשה או עובר על לא תעשה, אבל אינו מחוייב לחפש את העברניים ולרבי אתם, למען תתקיים בעולם מצות תפילין או סוכה וכיוצא בזה, ובית דין כופין העברניים, אבל אינם מחוייבים לחפש מי הוא ואיה איפוא הוא שחשוד שיעבור ולא יקיים.

אמנם במצות שמירת שבת, מחוייב כל אחד ואחד לחפש עצות וטעדיק למען תתקיים השבת ולא תתחלל. קדושתו ח"ו. ועל כך נאמר "זכור ושמור", "זכור" הוא כלפי עצמו לזכור את השבת ולקיימו בכל פרטיו, ו"שמור" הוא שמחוייב לשמור שגם חבירו יקיים חובתו, למען יהיה שמור... ולא סגי כמה שהוא מקיים בעצמו. כי הוא קיום כל העולם, והוא מקיים את מקיימיו ושומר את שומריו. וכן מצינו גם כן גבי שמירת המקדש דהוי מצות עשה, משום דכתיב, "ושמרו" 4.

13 אלוס 3 צור'ס - 5 ה"ס

תשובת המשקל

האלשיך הקדוש מציין נימוק נוסף לצורך שהיה באותה עת להקהיל את העדה, בטרם יגשו לבנין המשכן.

מעשה המשכן שעליו נצטוו ישראל, אמור היה להוות משקל נגד לקלקול שנוצר במעשה העגל. חכמים הקדמונים לימדו כי תשובה מעולה היא זו המתבצעת באופן של "תשובת המשקל", דהיינו שבאותה צורה בה קרה הפגם, באותו אופן עצמו נעשה התיקון. זו הסיבה שישראל נצטוו לתרום תרומות וזה למשכן, כדי לתקן בכך את חטא ההתנדבות לעגל. ענין זה כבר מבואר במדרש (שמות רבה נא, ח):

אמר הקב"ה יבוא זה המשכן ויכפר על זה העגל. אמר הקב"ה לישראל בשעה שעשיתם את העגל הכעסתם אותי ב"אלה אלהיך", עכשיו שעשיתם את המשכן, ב"אלה" אני מתרצה לכם, הוי: "אלה מקדשי המשכן".

אולם בחטא העגל, מלבד חומרתו כשלעצמו, היה כרוך גם פגם חמור של עוון חילול ה'. הרי על אותו מאורע נאמר בתורה (שמות לב, א): "ויקהל העם על אהרן", וחטא ההתקהלות לדבר עבירה, ניתן היה למחוק רק באמצעות צעד מנוגד, של קידוש השם בפרהסיא.

עיקרון זה מבואר בדברי רבינו יונה גירונדי ("שערי תשובה" שער ד, סוף ה), רבינו יונה מחדש שאף על פי שחז"ל הפליגו בדברים אודות חומר עוון חילול השם, עד שאמרו שאין כח לא בתשובה למחולו, לא ביום הכפורים להעבירו ולא בייסורים למרקו, מכל מקום ניתן לכפרו על ידי מעשים שיש בהם קידוש השם.

גם לחולי הזה, אף על פי שאין לו מרפא על דרך שאר העוונות, יימצא לו מרפא, אם יעזרו השם ויתבון לקדש תורתו נגד בני אדם, ולהחיות לבני אדם גבורת השם וכבוד חדר מלכותו, וסר עונו ברוב גודל כשרון המעשה, שהוא בהופך מן המעשה אשר נואל ואשר חטא בו, כמאמר הרופאים על חולי הגוף, כי רפא בהפכו ותועלת ארוכותו בתמורתו.

לפיכך, במשקל נגד לחטא החמור של "ויקהל העם על אהרן", ציוה משה על העם להתכנס ולהתקהל למצוה, ולכן נאמר "ויקהל משה", לצורך בנין המשכן.

14

אחדות מול פיורד

מבט מעמיק יותר ילמדנו שאמנם החוקקו ישראל לעשות מעשים שיבטאו את ההיפך מממה שעשו בעבר לעגל, אולם לאמיתו של דבר, אחדות של אמת לא תיתכן אלא במסגרת הקדושה, בעוד שכל אחדות לדבר עבירה, אינה אלא חיצונית ושטחית.

יסוד הדברים בעיקרון המקורש המסור בידינו כי אחדות אמת תיתכן רק בין נפשות ישראל ששורשן אחד, ואילו הגופים אינם יכולים להיות מאוחדים בשלימות. עיקרון זה ביאר רבינו משה קורדובירו (בספרו "תומר דבורה", בבאר את המידה "לשארית נחלתו"):

כל ישראל הם שאר בשר אלו עם אלו, מפני שהנשמות כלולות יחד, יש בזה חלק זה וזה חלק זה, ולכן "אינו דומה מרובים העושים את המצוה ...", מפני כללותם ... וכן מטעם זה "ישראל ערבים זה לזה"...

כיון ששורש האחדות יסודו בנפשות ישראל, החצובות כולן מן המחצב המיוחד שתחת כסא הכבוד, נמצא שהאחדות היא המצב הטבעי של כלל ישראל, ורק העוונות הן המונעות מצב אידיאלי זה. אופיינית לכך העובדה

10 משה

ספר שמות

R. Schlegel

ומצאנו בדברי האחרונים דברי נפלאים אודות אופן הציווי של שבת, ובדומה לזה לענין תורה ובנין בית המקדש, אשר יש בזה ענין מיוחד שמצוות אלו מתקיימות באופן של הכללת היחיד בתוך כלל ישראל.

ב] אלה הדברים... שבת ובנין המשכן. גם לשבת וגם למשכן יש תכונה יחודית דהם מצות השייכות לכלל ישראל, מלבד זה שכל יחיד ויחיד מוזהר על השבת ועל קדושת ומורא משכן, ולפיכך הזהיר משה עליהם בהקהל.

השבת ניתנה לכלל ישראל, וכה אמר ה' לשבת: "כנסת ישראל היא בת זוגך", לא "ר' ישראל", אלא כל כלל ישראל. ולפיכך מתפללים "וינוחו בו (בס) ישראל", מפני ששמירת שבת של כל יחיד נוגעת לכלל ישראל, שהרי אנו שותפים לשמירה זו, וכל אחד מישראל הוא כאבר בגוף הגדול, הנקרא "כלל ישראל", שהשבת מלכתא היא בת זוגו. ואפי' אם אבר אחד מהגוף הזה מצער את הבת מלך שלנו, הרי אנו כולנו נעלבים ומשתתפים בצערה. גם העדות שלנו, הנובעת משמירת שבת, שה' ברא את העולם - נפגמת ח"ו ע"י מחלליה המעידים את ההיפך! ולפיכך מתארגנים בני כלל מקום שיש חילול שבת ר"ל, להגן על השבת - מפני ששמירתה נתונה ביד כל ישראל.

וצ"ב מדוע אמר הכתוב "לעשת אתם". הלא כל עיקרה של השבת היא מנוחה, שלא לעשות בה מלאכה, וא"כ למה נאמר, "לעשת אתם" בקום ועשה,

* ויש לומר שהשבת ניתנה לכלל ישראל, שהכלל מחוייב להזהיר ולכוף את היחידים, שישמרו את השבת, האב והאם את הבנים, האדון את עבדו ואמתו [לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ועבדך ואמתך] והתושב את הגר [וגרך אשר בשעריך]. וכן נאמר לעיל (לא-טז), "ושמרו בני ישראל את השבת" לדורות שישמרו מעצמם את השבת, "לעשות את השבת" לאותם שימצאו בישראל מחללי שבת, דחובה על הבי"ד וכלל ישראל "לעשות את השבת" בתחבולות ובכפייה עד מקום שידם מגעת, לכן אמר כאן משה "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשת אתם" "לעשת" כלומר לעשות אחרים, להשליט את השבת בקרב ישראל.

11 חזינון השיכותה של השבת ומה רב שכרה ושכר הפועלים לחיזוק פירצות

השבת, ושמירתה מוטלת על כל ישראל².

וכן הוא הדבר במשכן [ובמקדש] שבנינו מסור לכלל ישראל, שנאמר, "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". ואת יסוד המשכן ארני הכסף נתנו כל ישראל, איש לא נעדר, העשיר לא הרבה והול לא המעיט (אף שעל עצם הבנין נתן כ"א כפי נדבת לבו), וגם על הקרבנות נתנו כל ישראל מחצית השקל, ואם אחד לא נתן, היו ממשכנים אותו, הרי שהמשכן או המקדש הוא ענין של כלל ישראל, ונאמר אל כל עדת בני ישראל³.

ג] ועד"ז כתב הגר"י אברמסקי זצ"ל, כלפי "שבת" ו"תורה" וז"ל, כי מכל תרי"ג מצוות שניתנו לישראל, רק בשתיים מהן מצינו הוראה נדירה, שהאדם מחוייב לכלול את עצמו בתוך כלל ישראל, וכשמבקש אותן בתפלתו יבקש בעד כל אחינו בני ישראל. שתי המצוות הלא המה, "שבת" ו"תורה". בתפלת השבת הותקנה בקשה כזו "וינוחו בה כל ישראל", ובברכת התורה, "והערב נא... ובפיות כל עמך בית ישראל", עכ"ד.

WITH ONE HEART

The Hebrew language has a panoply of terms for the notion of assembling and gathering, and so there must be a specific reason for the Torah's choice of the term *vayakhel*; from which the parashah derives its name. Moreover, Moshe gathered the Jews to instruct them regarding new laws he had been taught by God any number of times; why only in this instance does the Torah make mention of Moshe's act of assembling the people?

Moshe assembled [*vayakhel*] the entire community of the children of Israel and said to them, "These are the words that God has commanded [you] to do."

(Shemos 35:1)

At the close of the previous parashah, Moshe returned to the camp on Yom Kippur, after forty days on Mount Sinai. In his hands were the Second Tablets. (He had ascended Mount Sinai for the first time on Shavuot, returning forty days later, on the seventeenth of Tamuz; he ascended a second time on Rosh Chodesh Elul, returning on Yom Kippur.) As Moshe approached the Jews' encampment, Aharon and the people saw a great light radiating from his face and were afraid to come near him. Moshe called to them, after which they approached him to learn the Word of God (ibid. 34:29-31).

Rashi (on Shemos 34:32) describes the prescribed order in which

Moshe would teach the Oral Law to the people: Moshe was taught the law by God; Aharon came and Moshe reviewed the law for him, after which he took a seat to Moshe's left; the sons of Aharon came next, and Moshe reviewed the law for the both of them, after which Elazar sat at Moshe's right and Isamar at Aharon's left; then the Elders came, Moshe reviewed the law yet again, and then the Elders sat down; finally the entire congregation joined them, and Moshe taught them the law.

This procedure was employed any time Moshe gave over laws God had taught him, except in this parashah, which begins with the word *vayakhel* -- when Moshe assembled the people on the day after Yom Kippur to teach them the laws of Shabbos and the instructions for constructing the Mishkan. "Moshe assembled the entire community of the children of Israel and said to them..." -- the Torah makes no mention of Aharon, nor does it mention Elazar and Isamar, nor the Elders.

Before receiving the Ten Commandments at Mount Sinai, the Jewish people were called upon to prepare themselves in three ways. They abstained from marital relations, they set up boundaries so they would not climb or even touch the mountain, and they encamped as they never had before -- in absolute unity, "as a single man, with a single heart" (Shemos 19:2).

There was nothing incidental about these three preparations. The forty days they spent in the Sinai desert, followed by the giving of the Torah, were to have brought the Jewish people to the level of Adam before he sinned. In the words of the Midrash: "The Tablets were made by God and written with God's script engraved [*charus*] on the Tablets' (ibid. 32:16) -- do not read '*charus*' [engraved], but rather, '*cheirus*' [freedom]" (Eiruvin 54a). The Tablets were to have rendered the Jews free of the Angel of Death, as Adam had been before his sin introduced death in the world.

In order to reach this level of *cheirus*, the Jewish people had to overcome three fundamental human weaknesses -- *ta'avah* (lust), *kinah* (jealousy), and *kavod* (haughtiness) -- to rectify the three basic human relationships to which they correspond.

Pursuing one's desires and succumbing to lust indicates a break-

down in man's relationship with himself; rather than his intellect overcoming his animalistic inclinations, one who follows his desires allows the animal within him to rule. The second weakness, succumbing to jealousy, indicates a breakdown in man's relationship with his fellow man; murder is but an end result of the disintegration of human interaction that begins with jealousy. The third weakness, succumbing to haughtiness, indicates a breakdown in man's relationship to God; man's pursuit of personal honor denies that all greatness and glory must be attributed to God alone.

שהתואר הנעלה שבו מעוטרת עם ישראל הוא "בנסת ישראל", להצביע על כך שמצבם הטבעי הוא דוקא כשהם מאוחדים ומכונסים. כבר כתב בנידון זה "שפת אמת" (ויקהל, תני"ח):

כי בני ישראל הם באמת אחדות אחד, רק על ידי הפסולת נעשה פירוד ביניהם... מכאן מתבאר שקיים יחס דרסטי בין האחדות שבישראל ובין השכינה השרויה ביניהם. מחד -- לא תיתכן השראת השכינה בעם ישראל, אלא כאשר הם מאוחדים ביניהם, אולם מאידך -- לא ניתן להתאחד אלא סביב השכינה המשותפת לנפשות ישראל. התלכדות אחרת, מכל סוג שהיא, אינה אלא מעשה חיצוני חסר שורשים.

כדברים האלו כתב גם ה"תניא" (פרק מא) בביאור מאחר חז"ל (ברכות מט, ב): "לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל":

...לכן יתכוון לייחד ולדבקה בו יתברך, מקור נפשו האלוהית, ומקור נפשות כל ישראל, שהוא רוח פיו יתברך, הנקרא בשם "שכינה"...

כלל גדול זה מלמד חטא העגל עצמו. אמנם נאמר בחטא העגל "ויקהל העם על אהרן", ולפי עדות הכתוב היתה זו התקהלות רבתי שהיה בה חילול השם. אולם בחידרה לעומק הדברים נמצא כי דוקא חטא זה פירד את העם וניפץ את אחדותם.

קודם לכן בעת מעמד הר סיני, הרי היו ישראל בדרגת שיא של אחדות, "כאיש אחד בלבד אחד", והנה בעקבות חטא העגל נאמר בתורה שעינו הודרה של משה רבינו הבחינה בשוני המהותי שהתחולל בעם, כפי שנאמר (לב, כה): "וירא משה את העם כי פרוע הוא, כי פרעה אהרן..." את מקום האחדות הפנימית, שהיתה נחלת העם בזמן קבלת התורה, תפסה מעתה תכונת הפירוד והמחלוקת. אמנם כלפי חוץ הם חוללו מסביב לעגל, אולם עינו הבוהנת של משה רבינו ראתה כי חסרונם הבולט הוא דוקא זרע הפירוד שנשתל בהם.

כיוון שרק הדביקות באמת האלוהית יוצרת אחדות אמת בישראל, כשחטאו ישראל בעגל נתפרדה חבילתם ונתפרעה קהילתם. לפיכך בבואם עתה לתקן חטא זה היה עליהם להתקהל ולהתכנס סביב השכינה. כך יכלו לבטא את סגולת אחדותם הפנימית, כך תיקנו את הקלקול שהיה בידיהם בעקבות חטא העגל, וכך יכלו לגשת לבנין המשכן. כדברי "שפת אמת" (ויקהל, תרמ"א):

וזה שנאמר "ויקהל משה", כלפי מה שנאמר מקודם "כי פרוע הוא", שניטל מהם האחדות, שהיה להם מקודם.

At Mount Sinai, about to receive the Torah, the Jews were called upon to make preparations that would rectify these weaknesses, which are common to all mankind. Abstaining from marital relations was to have remedied their lust; the unity expressed through their encampment was to have remedied their jealousy; and restricting themselves from ascending Mount Sinai, and the awe this created, was to have remedied their haughtiness. Had they succeeded in freeing themselves of these basic weaknesses, the Jewish people would have reached the level of Adam prior to his sin of eating from the tree of knowledge. These acts would have brought great rectification to all mankind.

When they ate from the tree of knowledge, the progenitors of mankind succumbed to each of these three basic weaknesses, and so created a flaw in all forms of human relationship. When Chava was seduced by the serpent's promise, "You will be like God" (Bereishis 3:4), her desire for glory led to a breakdown in the man-God relationship. When she saw that the fruit was "good to eat and desirable [*ta'avah*] to the eyes" (ibid., 6), her lust led to a breakdown in the man-self relationship. Finally, when she gave the fruit to Adam to eat because she did not want to suffer punishment alone (Rashi, ibid.), Chavah's jealousy led to a breakdown in the man-man relationship.

Despite this inauspicious beginning in the history of human relationships, the descendants of Adam and Chavah were given a number of opportunities to make amends. The very first relationship between man and his fellow man was the relationship between Adam's two sons. Had Kayin and Hevel lived as brothers should, with selfless love and ap-

preciation for one another, they would have rectified the sin of *kinah*; but Kayin's *kinah* caused him to kill his brother. Mankind was then tested in man's relationship to himself; but the generation of the Flood succumbed to animalistic desires, and the lust in which they indulged brought destruction to the entire world. Man's relationship to God could still have been rectified, for Avraham was sent to teach the world the proper man-God relationship; but Nimrod and his generation rebelled and built the Tower of Babel.

After this, humanity at large was removed from center stage in God's plan for world rectification, and it was replaced by the progenitors of the Jewish people: Avraham, Yitzchak, and Yaakov. Each of the three patriarchs rectified in part what mankind at large had failed to accomplish. Avraham, who was the paradigm of kindness — the basic element in man's relationship to man — effected a level of rectification for the sin of jealousy. Yitzchak, who was the paradigm of awe and fear of God — the basic element in man's relationship to God — effected a level of rectification for the sin of haughtiness. And Yaakov, who was the paradigm of truth — the basic element in man's relationship to himself — effected a level of rectification for the sin of succumbing to lust and the need to overcome the animal within.

In the Sinai desert, the descendants of Avraham, Yitzchak, and Yaakov were called upon to complete the process of rectification in all these areas, which earlier generations had failed to accomplish. Tested in the man-man relationship, the hearts of the Jewish people became one; tested in the man-self relationship, they overcame lust, abstaining from marital relations; and tested in the man-God relationship, filled with awe, they did not approach the divine.

But before these rectifications they had achieved could take effect, everything ruptured. The sin of the golden calf completely reversed all that the Jews had accomplished. Worshiping the symbol of the calf was a return to the weakness of haughtiness — a breakdown in their relationship to God. The murder of Chur and the Elders, who stood up in protest of their idolatrous behavior, was a return to jealousy — a breakdown in their relationship with their fellow man. The eating, drinking, and sex-

ual transgression which accompanied their worship of the calf (Rashi, Shemos 32:6) was a return to lust — a breakdown in man's relationship with himself.

With everything the nation had achieved over a period of forty days disintegrating through a single incident, it is only logical that the forgiveness from God that Moshe brought with him the second time he descended the mountain would be contingent on some new form of rectification in each of these three areas. Through the construction of the Mishkan, which served to rectify the sin of the golden calf (according to Rashi, Ramban, and Seforno), the Jewish people returned all glory to God. The day Moshe descended the mountain was Yom Kippur, when abstaining from eating, drinking, and marital relations rectify the sin of lust. The one remaining area requiring rectification, therefore, was jealousy — the relationship between man and his fellow man.

To this end Moshe assembled the Jewish people. His primary purpose in this gathering of the nation was not to teach a new law, for if that were the case, he would have followed the prescribed order, teaching first Aharon, then Aharon's sons, then the Elders, and only afterwards the people. In this case, however, Moshe's intention was to rectify the man-man relationship among Jews, to remove their jealous attitudes. The Torah emphasizes this through its use of the word *vayakhel*, alluding to Moshe's intention to rekindle their sense of *kehillah* — community and unity.

The Beis Hamikdash—A Unifying Force for Yisrael

Based on our discussion, we can begin to grasp the great significance of the power of the *tzibbur*—the entire congregation of Klal Yisrael—and the unity of our nation. Forgiveness for the sin of the Golden Calf came about in the merit of the *tzibbur* and its sense of solidarity, as manifest in the construction of the Mishkan, where the *Shechinah* prevailed.

Atoning for the Chet Ha'egel—in the Merit of the Tzibbur

Building the Mishkan required the involvement of all of Am Yisrael, for its construction indicated and symbolized that Hashem had forgiven the nation for the sin of the Golden Calf. Hashem's willingness to pardon them for this grave transgression was only in the *zechus* of the *tzibbur*, the full assemblage of Klal Yisrael.

Chazal's words (*Brachos* 32b) make this clear: At the time of *Chet Ha'egel* Hashem decided to wipe out the Jewish People and to establish a new nation from Moshe Rabbeinu's offspring, as *Hakadosh Baruch Hu* Himself said, "I shall annihilate them, and I shall make you into a great nation" (*Shemos* 32:10).

To this Moshe Rabbeinu responded: "Master of the World! If a chair that rests on three legs cannot stand before You when You are angry, then certainly a chair that is held up by only one leg [will not be able to stand]!" (That is to say, if the merit of the three *Avos* cannot withstand the force of Your wrath, how could a nation that would be based on my merit alone survive?) Hashem accepted Moshe Rabbeinu's argument and *tefillas*, and the Jewish nation was allowed to survive. (*Shemos* 39:9-14)

It is clear, then, that the continued existence of Am Yisrael, the fact that it was able to avoid annihilation, was only because of the *klal*—the massive, unified multitude of the Jewish People. Hashem expressed His willingness to establish a new nation from the offspring of Moshe, and Moshe argued that a nation empowered by a single founding

father would not last. A nation that stems from an individual cannot survive; only a nation that stems from a *tzibbur* can endure in an eternal existence.

At the time when *Hakadosh Baruch Hu* forgave the Jewish nation for the sin of the Golden Calf, He issued the command to erect the Mishkan (*Shemos* 33:11), and the Jews were commanded to bring gold to supply its requirements. "*Hakadosh Baruch Hu* said: Let the gold for the Mishkan come and atone for the gold from which the *egel* was made" (*Midrash Tanchuma*, *Parshas Terumah* #8). Since Am Yisrael's entire existence after *Chet Ha'egel* was based only on the power of life that stems from its *tzibbur*-dimension, we conclude that the building of the Mishkan, which is understood to atone for *Chet Ha'egel*, must be a *tzibbur*-based effort, not merely the efforts of a collection of individuals.

Hakhel as the Foundation for Building the Mishkan

We can understand, therefore, why the *parshah* was said in a "*hakhel*" setting: The assemblage of the entire congregation of Yisrael was itself the purpose of this "*hakhel*" session. In fact, the task of constructing the Mishkan was given to this entire large gathering, for their unified efforts to fulfill that task were the underlying cause for the forgiveness of the sin of the *egel*. Gaining this forgiveness was the purpose of the command given to build the Mishkan, and to this end Moshe gathered together the entire nation and created a state of unity among them as a vital precondition to the building of the Mishkan.

We must bear in mind that the sin of the *egel* caused a splintering within Klal Yisrael, for all those who sin remove themselves from the *klal*; thus, when someone deserves a punishment of *kareis*, he literally cuts himself off from the main body of Klal Yisrael, as the *pasuk* regarding the punishment of *kareis* states: "*V'nichras mei'amav* — He shall be cut off from his people" (*Shemos* 30:33). Moshe needed to gather and unify the nation so that the *Shechinah* would hover over them, as the verse declares, "And Moshe assembled the entire congregation of the people of Yisrael."

Hence there was an additional purpose in gathering together all of Bnei Yisrael: to make Hashem's forgiveness for the sin of the *egel* complete by endowing the nation with the status of a *tzibbur*—a most lofty status, one that can bring about atonement for sins, as we experience every Yom Kippur, when transgressors join the faithful in communal prayer, and in this way they receive atonement as well. Indeed, we declare as much before we recite the *tefillah* of *Kol Nidrei*: "We permit *davening* together with the sinners"—a declaration that overrides any rulings that would not allow their inclusion

ושכנתי בתוכם

האחדות הנדרשת מישראל כבסיס לבנין המשכן, נובעת גם מעצם מהות המשכן.

המטרה שלשמה נבנה המשכן, הוגדרה בתורה בתחילת הציור אודות הקמתו (שמות כה, ח): "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". הווי אומר שהיעד, שלמענו הקימו ישראל את המשכן, היה השראת השכינה עלי אדמות. חז"ל וגדולי הדורות שבאו בעקבותיהם עוד העמיקו להבהיר כי ממה שדייקה התורה ואמרה "ושכנתי בתוכם", ולא "ושכנתי בתוכו", משתמע שהשראת השכינה המיוחדת היתה צריכה להיות בלבבות פנימה, ולא במשכן שבנוי היה מחומרי בנין פשוטים: מזהב ומכסף, מעץ ומיריעות. השראת השכינה שבישראל היתה אמורה להתחיל בלבבות ישראל, ורק ביטוייה החיצוני היה במשכן שנבנה. כיון שעיקר השכינה אמורה היתה לשכון בקרב ישראל פנימה, הם לא יכלו להשיג מטרה קדושה זו, אלא כאשר התאחדו והתלכדו יחדיו.

בענין השראת השכינה העילאית שיהודים מסוגלים להעפיל אליה כשהם מכוונים ביחד, צא ולמד את הדברים הנישאים שכתב ה"תנאי" באגרת הקדש (כב):

כמו ששמעתי מרבותי כי אילו נמצא מלאך אחד עומד במעמד עשרה מישראל ביחד, אף שאינם מדברים בדברי תורה, תיפול עליו אימתה ופחד בלי גבול ותכלית, משכינתא דשריא עליהו, עד שהיה מתבטל מציאותו לגמרי.

עדות זו שמוסר בעל ה"תנאי" בשם רבותיו, מצוקי תבל, יש בה כדי להסעיר את הלבבות. גם אם קטנו מלעכל את כל עוצמת הדברים, די בשמץ מניצוצות הקדושה שבהם, בכדי להפעים את לב המתבונן, וללמדו מה גדלה מעלת כלל ישראל.

28

למדנו שלא היחיד הוא נושא מרכבת השכינה, אלא הציבור. היחיד, גם אם הוא יושב ועוסק בתורה, וגם אם גבהה שיעור קומתו הרוחנית, אינו יכול להשיג את ההשראה שזוכים לה עשרה מישראל המכוונים יחדיו, גם אלמלא עסקו באותה שעה בדברים שבקדושה. על אחת כמה וכמה אם התכנסותם היא לצורך מצוה או בשביל לעסוק בצוותא בתורה.

כלל ישראל הם המרכבה לשכינת כבודו של הקב"ה, ועשרה מישראל, הקרויים "עדה", הינם התא הקטן ביותר של כלל ישראל. במעמד ה"עדה" ישנה השראת שכינה נישאת כל כך, עד שאפילו מלאכי מרום נמוגים מעוצמת קדושתה. קל וחומר כאשר כלל ישראל כולו הינו מאוחד כאיש אחד, שיכולים אז לזכות לשיא של השראת השכינה העילאית, וזו נדרשה מהם בבואם לבנות את המשכן.

זו הסיבה שכאשר בא משה לצוות את ישראל אודות בנין המשכן, הקדים להורות להם להתאחד ולהתקהל, כאשר זהו התנאי הבסיסי, שעל ידו ניתן להשיג את השראת השכינה בישראל.

29

כבשת מתן תורה

יתר על כן, החדירה למעמקי מהות המשכן מלמדת כי זה היה אמור להיות מעין "מעמד הר סיני" מתמשך. מעמד הר סיני היה אמנם מאורע חד-פעמי בתולדות האנושות, אולם רצון הקב"ה היה שהשראה מעין מעמד זה תמשיך להתקיים בישראל.

כך פירש הרמב"ן (שמות כה, א):

וטור המשכן הוא שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני, שוכן עליו בנסתור. וכמו שנאמר שם (שמות כד, טז): "וישכון כבוד ה' על הר סיני", וכתוב (דברים ה, כא): "הן הראנו ה' אלוהינו את כבודו ואת גדלו", וכן כתוב במשכן (שמות מ, לד): "וכבוד ה' מלא את המשכן". והזכור במשכן שני מעמים "וכבוד ה' מלא את המשכן", כנגד את כבודו ואת גדלו, והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני. ובבוא משה, היה אליו הריבור אשר נדבר לו בהר סיני...

כעין זאת כתב גם ה"אור החיים" הקדוש (כה, ח):

"ושכנתי בתוכם"... ואולי כי דברים אלו הם תשובה, למה שחשקו ישראל בראותם בהר סיני שהיה ב"ה מוקף בדגלי המלאכים, והוא אות בתוכם, וחשקו אהבה להיות כן בתוכם, ועל זה באה התשובה מבוחן ליבות, ואמר, "ועשו לי מקדש ושכנתי", כמו כן, "בתוכם".

כיון שכן, מובן היטב שאותם תנאים שנדרשו ישראל למלא כדי שיוכלו לקבל את התורה, הם שנדרשו מהם כדי שיוכלו לזכות במשכן על תוכנו המקודש. התבאר בתורה כי עובר לקבל התורה נאמר על עם ישראל (שמות יט, ב): "ויחן שם ישראל נגד ההר", וממה שפסוק זה נכתב בלשון יחיד דרשו

פרשת ויקהל

מראש צורים

לצורך הודעת הצו בדבר בנין המשכן כינס משה רבינו את כל העדה כאמור (שם, לה, א): "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל". מן ההדגשה המיוחדת שמדגישה התורה משתמע שכינוס כל העם במעמד זה היה לא רק אמצעי, כדי שהכל ישמעו וידעו את הענין הנשגב העומד לפנייהם ויזדרזו להביא נדבותיהם למשכן. המפרשים ביארו שהכינוס עצמו היה חלק מן המרכיבים שנדרשו על מנת להקים את המשכן. הקהלת העדה היתה צעד חיוני, שבלעדיו לא יכול היה המשכן להיבנות, והשכינה לא היתה יכולה לשרות בקהל ישראל.

[אגב, גם בעת בנין המקדש בימי שלמה המלך מופיע ענין ה"קהל". כך מפורש בנביא (מלכים א, ח, א - ב): "אז יקהל שלמה את זקני ישראל ואת כל ראשי המטות... ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל..."]

ההתכנסות וההתאחדות שנדרשה מישראל כהכנה לקראת הקמת המשכן מוארת אצל המפרשים מכמה אנפין, ועל מקצת מהאירוניהם נדון להלן.

25

האחדות שמיסודו של יעקב אבינו

העיקרון שהאחדות בישראל הינה תנאי בסיסי שרק עימו תיכון השראת השכינה במקדש, יסודו בדורות קדומים, הרבה לפני שנצטוו ישראל על דבר הקמת המשכן.

העיון בתורה ילמדנו כי יעקב אבינו היה זה שכמו הניח את אבן הפינת למקדש שבעתיד. בתורה מתוארת בהרחבה פרשת יציאתו מארץ ישראל בדרכו לחזק וענין חלום-חזון הסולם שחזה באותה שעה. בחזון זה נתבשר יעקב אבינו ע"ה בבשורת הבנים ובבשורת ירושת הארץ. התורה מספרת כי לאחר שנתבשר בכל אלו, הרים יעקב את האבן אשר קודם לכן שם מראשותיו, עשה אותה למצבה ויצק שמן על ראשה. על אבן זו התנבא יעקב (בראשית כה, כב): "והאבן הזאת אשר שמתני מצבה יהיה בית אלוקים". באותה שעה כמו ניצוקו היסודות למקדש שנבנה לאחר מכן.

בדורות מאוחרים יותר כשנגשו ישראל לבנות המשכן נזקקו לעצי שטים, שהם היו חומר הגלם העיקרי לבניינו. עליהם נשא רש"י את דברו (שמות כה, ח):

ומאין היו להם במדבר? פירש רבי תנחומא: יעקב אבינו צפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וצויה לבניו ליטלם עימהם כשיצאו ממצרים.

נמצאנו למדים כי למרות שהמשכן נבנה בפועל בידי בצלאל ואהליאב (וחכמי הלב שעימהם, אלו לא היו מסוגלים להקימו, אלמלא שיעקב אבי אביהם כבר הכין את הרקע לכך.

כיוצא בכך נרמז גם אודות המקדש שהוקם ברבות הימים בירושלים. זה נבנה על ידי שלמה המלך והחומרים לבנייתו הוכנו על ידי דוד אביו. אולם כאשר הכתוב משבח את דוד על מאמציו לבנין הבית הוא אומר (תהלים קלב, א - ה): "זכור ה' לדוד את כל עונותיו, אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב... אם אתן שנת לעיני... עד אמצא מקום לה', משכנות לאביר יעקב". יש בפסוקים אלו יותר מרמז כי המקדש נסמך ונשען על כוחו של יעקב, שהניח את האבן שלמראשותיו כיסוד לבית האלוקים.

והנה מה נפלא הרמז המקופל בדברים אלו. הן על אותה אבן אמרו חז"ל במדרש (בראשית רבה סח, יא) שמלכתחילה היו אלו שנים עשר אבנים, אלא שהן התמזגו והתאחו לאבן אחת. ללמוד שסגולת האחדות היא היסוד והתשתית לבנין המקדש.

26

רעיון זה מודגש ביתר הרחבה בפירוש "דעת זקנים מבעלי התוספות" (תחילת פרשת תרומה) המצטט את דברי המדרש שהברית התיכון שהיה מברית בתוך הקרשים מן הקצה אל הקצה, היה עשוי ממקלו של יעקב אבינו, שבעזרתו בקע את הירדן.

אף בענין זה נכפל הרמז כי הכה המעמיד ומחזק את המשכן נבע מיעקב אבינו, והוא כה האחדות והשילוב, המברית מן הקצה אל הקצה. (וראה המאמר

ידיה המשכן אחרי, עמוד 301).

exactly about the Mishkan that will cause the Divine Presence to dwell within the Jewish People?

The Vilna Gaon offers a fascinating explanation of this matter, saying that the very fact that the people are united around the holy endeavor of building the Mishkan is what will cause the Divine Presence to dwell among them.³ In other words, it is not the existence of the Mishkan per se that brings Hashem close to His people, but the fact that it serves as a focal unifying point around which they encamp and live their lives! It is that unity that allows the entity known as the Assembly of Israel to become a dwelling for the Divine Presence.⁴

In light of this, we can understand why the verse emphasizes Moshe assembling the people on this occasion, for the topic he was presenting to them—the construction of the Mishkan—would only be capable of achieving its function of allowing the Divine Presence to reside among Israel if they were assembled and unified around it.

33

והיתה לפני הקב"ה נוח הרבה יותר מן מאה מצוות, ומהו המצוה אחת שהיתה בידם? שעשו כולם אגודה אחת וכתתו ברית לגמול חסד זה עם זה וכו'. ובניסן עתידין להגאל בכח האהדות, "שנאמר (ישעיה סג א) 'אני מדבר בצדקה' באיזה זכות אני גואלם? בשביל הצדקה שהיו עושין אלו עם אלו" וכו' (מדרש הובא בפרשת דרכים ראש דרוש יח, ומקורו בילקוט שם בלשון אחר קצת), וישראל נרשע בה' תשועת עולמים.

32

באמת אל הכלל מרגיש יותר השקות והתלהבות וקדושה כאשר הוא נמצא בתוך החבורה, ומתפלל עם הצבור ממש מתחלת התפלה ועד סופה.

זאת היא העבודה הנלמדת מפרשת השבוע, להשקיע יותר ויותר ב'ויקהל', למצוא את הערב הטוב והמועיל שבהתבטלות אל הכלל. ובכך נעשה הכנה לתורש ניסן, שבו נגאלו אבותינו ממצרים בזכות האחדות, כדאיאת (תדכא"ד כד): "ירצאי מצרים מצוה אחת היתה בידן

מסילות בלבבם

R. Eisenberg

ומכאן תצא תורה על חובת הזהירות יתירה בשעת קיום המצוות, שלא

יגרע לאחרים שום כאב ועגמת נפש בכל צורה שהוא, שהרי זה ההיפך מן 'בשם כל ישראל'. אם בדרך לקיים את המצוה הוא 'דורך' על חבריו רק בשביל שיוכה 'הוא' לקיים את המצוה, נמצא שבמעשה המצוה עצמה הוא נפרד מהכלל ודואג רק לפרטיותו, ואיך יבוא אחר כך לומר 'בשם כל ישראל' כאשר מעשיו סותרים את דיבורו.

זאת ועוד. מטבע האדם יש לו נטייה רעה להתבלט כחיד ומשונה מאחרים (להיות 'אקסלוסיבי'), וזה מתבטא לא רק בעניינים גשמיים, דגם בדרכי העבודה רגיל להמצא בתוך הקהל ה'עובד' המיוחן שפורש לפינתו או שיוצא להתפלל בפרודור, בזמן שהציבור כולו מתפלל תפלת הלחש הוא היחיד שעדיין מתלהב בפסקי דומרה. והאמת ניתן להיאמר, שהמתבונן בעומק יראה בכך חולשה וחסרון בנקודה של 'בשם כל ישראל', הוא מחפש למצוא את 'עצמו' בעבודה ולא להתדבק עם הכלל, כי יהודי שמתבטל

35-6

וכן כתב הגר"א (שיר השירים א, יז): "ואיך יתיחדו כל הלבבות של כל ישראל ביחד, לכן ציוה הקב"ה 'ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו ליבו', וכל אחד התנדב כפי נדבת ליבו על המשכן, ונתחברו שם (הלבבות). ומבואר, שכל ענינו של המשכן הוא לאחד את כל ליבותיהם של ישראל.

וכמו כן מצינו ענין זה בכרובים, שבזמן שהיו ישראל עושים רצונו של מקום היו מעורים זה בזה, ופניהם איש אל אחיו, ובזמן שלא היו עושין רצונו של מקום היו פניהם לבית, וכמבואר בגמרא (ב"כ עט ע"א), והיינו, כי כאשר ישראל עושין רצונו של מקום, מעורים זה בזה להורות על האחדות ביניהם, אולם כאשר חוטאים ואינם עושים רצונו של מקום הרי יש פירוד הלבבות.

וכן הברית התיכון שהיה מברית את הקרשים מן הקצה אל הקצה, הוא מסמל את אחדותו של כל המשכן, וזה ענינו של המשכן שהיה מאחד את כולם כאמור.

36

שמירת השבת גורמת לאחדות

כמו כן, שבת גם היא בסימן של אחדות ישראל, שהרי עושים עירובי חצרות ושיתופי מבואות שרק בזה ניתן לטלטל באותו מקום, וזהו גם כן סימן לאחדות, כי רק אם כולם ביחד ונחשבים למקום אחד יש להתיר הטלטול, אבל אם כל אחד בפני עצמו, אינם נחשבים מחוברים ומאוחדים, כדי שיהיה אפשר להחשיב זאת כמקום אחד.

עוד מצינו זאת במה שאמר הכתוב (דברים ה, יז): "ויום השביעי שבת לד' אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך וגו' למען ינוח עבדך ואמתך כמוך". ומבואר, שצריך אדם לדאוג למנוחתו

של עבדו ואמתו כמותו, וזהו "לרעך כמוך", אחדות מופלאה בין האדון לעבדו.

34

ונראה לבאר, מפני מה נאמרו דוקא ב' מצוות אלו בהקהל שבת ונדבת המשכן, שהנה מצינו שהיו עם ישראל באחדות מוחלטת, רק פעם אחת בלבד, והוא במעמד הר סיני, בעת מתן תורה, וכמו שכתוב (שמות יט, ב): "ויוחן שם ישראל גג ההר", וכתב רש"י: "ויוחן שם ישראל — כאיש אחד בלב אחד", אבל שאר כל החגיות בתרעומת ובמחלוקת.

ונתבאר, שלצורך קבלת התורה היו בני ישראל מוכרחים להיות באחדות מוחלטת, ואילו היו בפירוד ובמחלוקת לא היה שייך לקבל את התורה.

והנה כאשר חטאו בני ישראל בחטא העגל, איבדו מעלה זו שהיו באחדות, כי החטא גורם לפירוד הלבבות, וכמו שנאמר (משלי יח, א): "לתאוו יבקש נפרד", והיינו, שכאשר נמצאים במצב השלם והמתקון אז כולם באחדות, אבל החטא גובע מפירוד, כי כאשר האדם נפרד ואינו חלק מהכלל, אז הוא מבקש את טובת עצמו ולא את טובת הכלל, וזה גורם לחטא.

והנה ישנם שתי מצוות המסוגלות לגרום לאחדות, גם נדבת המשכן וגם שמירת שבת,

35

המשכן גורם לאחדות בין כל ישראל

וביאור הדברים, כי בנדבת המשכן מצינו שהיו כל ישראל שותפים בו, כי כולם הביאו נדבה למשכן, והיו שותפים בהקמתו, וכיון שלכל

אחד ואחד היה חלק במשכן, הרי המשכן מאחד את כולם, "והיה המשכן אחד", כי המשכן מאחד בתוכו את כולם ללא פירוד כלל רק באחדות גמורה.

הילד להשמשע עמו. וכן משה רעיא
מסימנא עם ישראל שהיה נפשו קשורה
בנפשו ומסר נפשו עליהם, ועתה שנסע
למרחקים על כמה חדשים שעלה למרום
ושהה שם מאה ועשרים יום, שלשה פעמים
ארבעים יום ולא ראה ישראל כי אם שמי
פעמים צינתיים איזה שעות, היינו ציין בממו
וכ"ט צא, עיין שם בפירוש רש"י פרשת
תשא (לג, א) ופרשת עקב (דברים ט, יח)
ובתחומא שם (תשא, לא), על כן כאשר כלו
הארבעים יום האחרונים וירד מן ההר,
הראשית וקודם לכל הקהיל את כל עדת בני
ישראל לראות אותם ולהשמשע עמם.

וזו ויקהל משה את כל עדת בני ישראל
ופירש רש"י למחרת יום הכיפורים כשירד מן
ההר כמאמר. וכן זה שנאמר בפרשת יתרו
(לעיל יט, יד) וירד משה מן ההר אל העם
ופירש רש"י מלמד שלא היה משה פונה
לעסקיו אלא מן ההר אל העם, היינו גם כן
כמאמר, ודי למצינ:

42. אלא צריך -

לקח לשעה ולדורות

חובת ההתאחדות שעליה נצטוו ישראל באותה שעה, תקפה כאן בן
עתה.

כבר נאמר לעיל משמו של בעל "חידושי הרי"ם" שהביטוי "זה הדבר"
שהשתמש בו משה רבינו בפנותו אל העם לאחר הקמת המשכן, רומז לסילוק
גורמי הפירוד מביניהם וההתחזקות באיחוד בכל כוחותיהם. ברוח דברים אלו
פירש נכדו ה"בית ישראל" גם את הביטוי "זה הדבר" האמור בפרשת "ויקהל"
(בפסוק ד). אלו דבריו (תשי"א):

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וכו' אלה הדברים וכו' לעשות אותם", ולא
פירש מה לעשות. וכתוב אחר כך "ויאמר משה וכו' זה הדבר אשר צוה ה'", משה
רבינו הקהיל את בני ישראל ורמו להם על אחדות בני ישראל, וזה "לעשות"
לדורות...

האחדות נדרשה בשעתו כדי לאפשר את בנין המשכן, וזו מתבקשת גם
מאתנו, אם ברצוננו לתרום את חלקנו לקירוב הגאולה ולבנין המקדש
השלישי. כאמור שנאת חנם היתה הגורם לחורבן הבית ולגלותנו מארצנו,
ותיקון עיוות זה יביא לקירוב גלויתנו ולהשראת השכינה בקרבנו.
בשם הגר"א מוילנא נמסר שאמר לתלמידיו כי קיימת מידה טובה אחת,
שהתחזקות בה מהווה סגולה להחשת הגואל לציון. אף הוא הסביר כי
סגולה נפלאה זו מוזכרת על ידינו בכל תפילותינו. הרי במפורש אומרים אנו:
"ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה", אמור מעתה שעל ידי
ה"אהבה" ניתן לקרב את הגאולה.

אמנם כך העידו חז"ל במדרשם (תנחומא נצבים, א):

וכן את מוצא שאין ישראל נגאלין עד שיחיו בולן אגודה אחת, שנאמר (ירמיה ג,
ז): "ובימים ההמה... יבואו בני ישראל המה ובני יהודה יחדיו... ואת ה' אלוקיהם
יבקשו", כשהן אגודין - מקבלין פני שכינה.

אף זוהי מסורת בידנו מיעקב אבינו ע"ה, כמבואר במדרש (בראשית רבה
צח, ב):

"ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו" - ציוה אותן על המחלוקת, שאמר להן
תהיו כולבון אסיפה אחת... נעשו בני ישראל אגודה אחת, התקינו עצמם
לגאולה.

והנה קודם קבלת התורה בסיני נתחברו כאיש אחד, מכח התחברות הלבבות - בלב
אחד, נתחדש אז בבני ישראל רצון לקבלתה של תורה, בעומק לבבם, בתשוקה גדולה
לתורה, וזהו גדר בלב אחד, ומזה נעשו כאיש אחד ממש, אבל אחר החטא, כבר נעשתה
פגימה בלבבות ישראל, ואי אפשר לצורת ההתאחדות אלא על ידי התורה עצמה, שהיא
תאחדם, ואיחוד זה נפעל על ידי קבלתם את לוחות השניות.

וגם אי אפשר בזה באיחוד פנימי בתוך הלב, אלא כבר הוזקקו בזה להתאחדות בפועל.
להתאחדות בפועל של כאיש אחד, שעל ידי הלב גרידא עדיין לא היה באפשרי לעשותם
כאיש אחד, וזהו "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל", ובזה הכאיש אחד, בנה בתוכם
את הלב אחד.

והנה קודם החטא, כאשר בכח רוממות פנימיותם של ישראל, היו כאיש אחד ועוד
בלב אחד, היה ביד כל אחד מישראל לבנות את המשכן, וזהו "ויקחו לי תרומה מאת כל
איש אשר ידבנו לבו" (שמות כה, ב), כל איש דייקא, ומכל איש ואיש תקחו את תרומתי.

והענין בזה כי בלב כל אחד - בלב כל איש שרתה השכינה, בלב כל אחד היתה אלקות
ויקחו לי, כביכול תקחו אותי, אבל אחר החטא אי אפשר לזה, אי אפשר לבנות מקום
לך, אלא בהתאחדותם של ישראל, ואז לקיחת התרומה "מאתכם" מכולם ביחד, כאשר
הם נעשו כאחד, בויקהל משה.

38

וכל זה קודם החטא - חטא העגל, אבל אחר החטא עומד האדם כגוף חומרי וגשמי.
והתיקון הוא ליצוק לתוכו רוחניות טהורה, ואז המשכן הוא הגוף כביכול, ואז נכנסת שם
הנשמה הטהורה, והוא כניסת הארון, אורה של תורה, לתוך גוף המשכן.

וזהו אם כן ענין ויקהל, לייצר בציבור שלמות גוף, כדי להכניס לתוכו תורה, ושלמות
גוף זו אינה אלא בהתאחדות כל הציבור. קודם החטא לא היו זקוקים לאיחוד זה, כי
כל אחד ואחד, ביחוד היה בו אור ד', וזה היה משכן ד' בתוככי כל אחד ואחד, "ושכנתי
בתוכם".

בתוכי לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד, אבל אחר החטא גוף המשכן
נעשה על ידי ציבור כאחד דוקא - קחו "מאתכם", וככל שביארנו לעיל בסמוך.

39

השבת שהיא מקור הקדושה ענינה לאחר החטא רק בהתאחדות כל ישראל

והנה סמוך ונראה לציווי המשכן נסמכה פרשת השבת פעמיים, אחת בפרשת כי תשא,
ואחת בפרשת ויקהל. והנה ענין השבת הוא זמן קדושה, כאשר בזמן זה חלה קדושת
השבת על כל אחד מישראל, וזה מקביל לענין המשכן, שהוא מקום קדושה, שמקום זה
הוא מקור הקדושה לבני ישראל, מקום שממנו השראת השכינה על כל ישראל.

והשתא משכן שקודם החטא, הוקם מכח קדושת כל אחד מישראל לחוד, מכח
השראת שכינת השם יתברך על כל אחד מישראל, וגם קדושה דהשבת חלה על כל אחד
ואחד מישראל, אבל אחר החטא, שנתחדש דקדושת המשכן אינה אלא מכח קדושת
ישראל דוקא בהתאחדותם, כן הוא גם לענין קדושת השבת, שאחר החטא, עיקר קדושת
השבת חלטה היא על כל בני ישראל כשהם כאחד, וזהו גדר "בכל מושבותיכם" (ויקרא כג,
א) (וצריך ביאור יותר בזה), מיהו פשיטא דאחר חלטה של השבת בצורה של ציבור, איכא
קדושת שבת על כל אחד מישראל, וד"ק.

והענין בזה הדנה הוגדרה שבת בלשון הזהיר הקדוש (ויקהל רה, ב) כיומא דנשמתין,
וצריך הכנה רבתי ליומא דנשמתין זה, ואחר החטא צריך ציבור מאוחד להעמיד את היומא
דנשמתין, וכן הוא ענין המשכן הוא מקום דנשמתין, ואחר החטא צריך איחוד הציבור
להקים מקום כזה, שהוא מקום דנשמתין, וד"ק בזה.

בקדושת ומנוחת השבת כל ישראל שוים ומאוחדים ומכאן זה הוא בנין המשכן

ונראה להוסיף בזה, שהנה בפרשת ויקהל הוקדמה פרשת השבת לפרשת המשכן
[לעומת פרשת כי תשא ששם הוקדמה פרשת המשכן לפרשת השבת].

ואפשר שכיון וענין המשכן אשר נצטוו עליו בפרשת ויקהל זקוק להתאחדות עם
ישראל, הדרך לאחד את ישראל בשלימות היא השבת, שבכל ימות השבוע כל איש הולך
לגפנו או לתאנתו, ואין בהם חיבור, והשבת היא אשר מאחדת את כל ישראל כאחד,
שכולם שוים במנוחת השבת ובקבלת קדושתה, ואין כוונת השבת לאחד בזמן זה את כל
ישראל, ועל ידי זה, ישנה אפשרות לקבוע מקום להשראת השכינה לכל ישראל כאחד.